

Utjecaj filozofsko-političke misli na rad Ľudovíta Štúra u razdoblju 1836.-1851. godine

Kolar, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:916370>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za slovački jezik i književnost

Ivan Kolar

**Utjecaj filozofsko-političke misli na rad Ľudovíta Štúra u
razdoblju 1836.-1851. godine**

Diplomski rad

Mentorica: dr.sc. Martina Grčević, izv. prof.

Zagreb, rujan 2021.

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da sam diplomski rad pod nazivom
**Utjecaj filozofsko-političke misli na rad Eudovita Štúra u razdoblju 1836.-
1851. godine**
izradio samostalno.

Svi dijelovi rada rezultat su isključivo mogega vlastitog rada i temelje se na mojim istraživanjima. Dijelovi rada koji su citirani iz različitih izvora jasno su označeni kao takvi te navedeni u fusnoti i literaturi.

Zagreb, 2021.

Ime i prezime

Ivan Vikić

Sadržaj

Uvod	6
1. Panslavizam	8
1.1 Vremenski kontekst	8
1.2 Položaj Slavena u srednjoj Europi.....	11
1.3 Utjecaj Jána Kollára na uobličenje Štúrova panslavizma	12
1.4 Štúrov panslavizam.....	13
2. Značaj religije u Štúrovom radu	16
2.1 Protestantizam	16
2.2 Katolicizam	17
2.3 Pravoslavlje	18
3. Štúr kao kodifikator.....	19
3.1 Dva uvjeta uspješnosti kodifikacije	19
3.2 Štúrova kodifikacija.....	20
4. Hrvati u pogledu Štúra	25
5. Zaključak	27
6. Popis literature	29

Utjecaj filozofsko-političke misli na rad Ludovíta Štúra u razdoblju 1836.-1851. godine

Sažetak

Ludovít Štúr, prvi uspješan kodifikator Slovačkog književnog jezika, kroz svoju je relativno kratku karijeru ostavio dubok trag u povijesti razvoja Slovačke Republike. Svojim neumornim angažmanom postavio je temelje slovačke budućnosti, a kao političar i vođa narodnog preporoda istaknuo se kao jedna od najznačajnijih ličnosti slavenske povijesti. Kodifikacija Slovačkog književnog jezika samo je kulminacija višegodišnje borbe za priznanje narodnih prava i autonomije Slovaka. Uporište, znanje i sredstva za takav pothvat Štúr je osigurao tijekom studija tada aktualne filozofije i teologije, ali i aktivno participirajući u političkim i društvenim izazovima svog vremena. Ovaj rad istražuje filozofske i političke utjecaje na Štúrov život i rad počevši od izleta na Devín 1836. godine kada Štúr sa svojim suradnicima započinje borbu za svoj narod do 1851. godine kada nakon neuspjele revolucije završava svoj temeljni filozofsko-politički rad *Slovanstvo a svet budúcnosti*.

Ključne riječi: Ludovít Štúr, kodifikacija, panslavizam, Slovački narodni preporod

The influence of philosophical and political thought on the work of Ludovít Štúr in the period 1836-1851

Abstract

Ludovít Štúr, the first successful codifier of Slovakian literary language, left a significant mark in the history of development of Slovak Republic through his relatively short career. With his tireless engagement, he built the foundation of Slovakian history and as a politician and a leader of the Slovakian national rebirth he stands out as one of the most prominent persons of Slavic history. The codification of the Slovak literary language was only the culmination of many years of fighting for the acknowledgement of national rights and autonomy of Slovaks. The foundation, knowledge and resources for this venture, Štúr insured through his education of then-current philosophy and theology, but also by actively participating in political and social challenges of his time. This paper explores philosophical and political influences on Štúr's life and work starting with the trip to Devín in 1836. when Štúr and his associates start their national fight to 1851. when after the failed revolution Štúr finished his philosophical and political work *Slovanstvo a svet budúcnosti*.

Key words: Ludovít Štúr, codification, panslavism, Slovakian national revival

Vplyv filozofického a politického myslenia na tvorbu Ludovíta Štúra v období 1836-1851

Abstrakt

Ludovít Štúr, prvý úspešný kodifikátor slovenského spisovného jazyka, počas svojej relativne krátkej kariéry zanechal významnú stopu v histórii vývoja Slovenskej republiky. Svojím neúnavným nasadením vybudoval základ slovenskej histórie a ako politik a vodca slovenského

národného obrodzenia vystupuje ako jedna z najvýznamnejších osôb slovanských dejín. Kodifikácia slovenského spisovného jazyka bola len zavŕšením dlhoročných bojov za uznanie národných práv a autonómiu Slovákov. Základy, znalosti a zdroje pre svoje konanie si Štúr zaistil prostredníctvom vzdelávania vtedajšej filozofie a teológie, ale aj aktívnej účasti na politických a sociálnych výzvach svojej doby. Tento príspevok sa zaoberá filozofickými a politickými vplyvmi na Štúrov život a dielo, počnúc cestou do Devína v roku 1836., keď Štúr a jeho spoločníci začínajú národný boj, až do roku 1851., v ktorom Štúr po neúspešnej revolúcii dokončil svoje filozofické a politické dielo *Slovanstvo a svet budúcnosti*.

Kľúčové slová: Ľudovít Štúr, kodifikácia, panslavizmus, Slovenské národné obrodzenie

Uvod

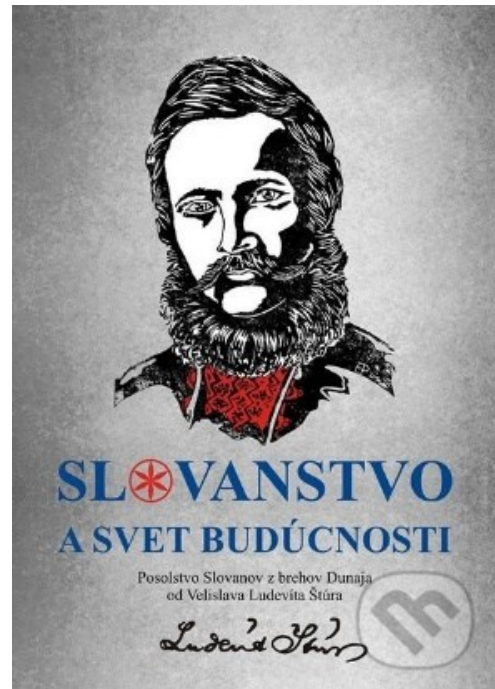
Njegovim imenom nazvane su ulice i znanstveni skupovi, a redovno se organiziraju i obljetnice. Ponosni su i Hrvati i Srbi na povijesnu suradnju ostvarenu za njegova života. Njegov utjecaj prelazio je granice područja kojeg danas nazivamo Slovačkom Republikom, čijem ostvarenju i oblikovanju uvelike možemo zahvaliti njemu. Praktički nije postojao ni jedan slavenski intelektualac koji prije ili kasnije za njega nije čuo, a neki su se njegovog utjecaja i sposobnosti bojali. Nepobitno, Ľudovít Štúr jedna je od najutjecajnijih ličnosti slovačke povijesti.

Hrvati su neizmjerljivo ponosni na Ljudevita Gaja, vođe Ilirskog pokreta, međutim tek je u znanstvenim krugovima poznato koliko Gaj duguje slovačkim nacionalnim tendencijama, idejama i političkim uporištima. Na prvom mjestu, zasigurno Jánu Kolláru, svom mentoru, ali potom i mladom Štúru, s kojim se u mnogočemu slagao. I Gaj i Štúr bili su politički aktivni pojedinci, a spajali su ih interesi naroda kojima su pripadali. Čak im je i metoda aktivizma bila slična – uređivali su novine, prepoznali važnost jezika i kodifikacije te se neumorno borili za priznanje obespravljenih naroda u tadašnjoj Habsburškoj Monarhiji. Obojica su u jednom dijelu svoje bogate karijere bili zavedeni najromantičnijom političkom idejom od svih – idejom panslavizma.

Spreman na kompromise, Štúr je češkom povjesničaru Františku Palackom predlagao zajednički čehoslovački jezik, ali takva inicijativa nije naišla na plodno tlo. Kasnije je vodio bitku slovačkog separatizma i prihvaćanja slovačke autonomije prvenstveno od strane Austrijanaca, ali i čeških nacionalista. Ipak, Štúrova karizma i opći talent prevladali su mnoge prijepore između dvaju slavenskih naroda pa je tako Štúr bio rado viđen gost u Pragu među češkim radikalima (Prelog 2007: 347 – 348) – bez kojih, Slavenskog kongresa 1848. godine vjerojatno ne bi ni bilo. Vjerovao je kako je moguća slavenska ujedinjenost bez gubitka autonomije uključenih naroda. Legitimitet tražene slovačke autonomije okrunio je kodifikacijom jezika, koju je smatrao nužnom za nacionalni preporod.

Kao mladić borio se sa financijama i mogućnošću školovanja, a kao stariji s represivnim vlastima u borbi za prava Slovaka. Život je posvetio idealima, a na tom putu neizmjerljivo mu pomažu vjerni suradnici i prijatelji s kojima 1836. godine odlazi na slavni izlet na dvorac Devín. Upravo je taj izlet polazišna točka ovog rada jer na njemu Štúr i suradnici sklapaju obvezujuć dogovor služenju slovačkom narodu. Na ovaj događaj možemo gledati kao na neformalni početak Štúrove cjeloživotne političke borbe.

Dok sa druge strane, 1851. godine, Štúr završava *Slovanstvo a svet budućnosti*, njegovo najopsežnije filozofsko djelo u kojem prikazuje aktualnost svoje filozofske misli u tada popularnim, relevantnim te za opći razvoj čovječanstva neophodnim filozofsko-političkim spisima europskih filozofa. To je djelo polazište mojeg istraživanja jer prikazuje kumulativni skup Štúrovih promišljanja i proživljenih iskustava, dok je istovremeno usađeno u njegovu sadašnjost, a orijentirano ka budućnosti. Štúr je to djelo, u skladu sa svojim znanstvenim uzorima, pisao na njemačkom jeziku pod naslovom *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft*. Za prvo izdanje njemačkog originala zaslužan je ruski povjesničar V.I. Lamanski 1867. godine, a zatim je uslijedilo drugo izdanje prevedeno na ruski jezik iz 1909. godine koje je pripremio i izdao ruski povjesničar i jezičar T.D. Florinski (*Slavjanstvo i mir budućčego*). Prvo izdanje na slovačkom jeziku izašlo je tek 1993. godine u prijevodu Adama Bžocha, a radi se o prijevodu njemačkog originala. Ipak, 2016. izašlo je još jedno izdanje, ovog puta slovački prijevod ruskog izdanja koje uključuje i prevedene predgovore prijašnjih publikatora i redaktora (Lamanskog, Florinskog i Grota). Tim se izdanjem ponajviše koristim u svojem istraživanju.

Cilj ovog rada jest istražiti i analizirati politički, filozofski i svjetonazorski rad te predstaviti filozofske i političke utjecaje na kodifikatora, književnika, političara, novinara, filozofa i jezikoslovca Ľudovíta Štúra u povijesnom kontekstu kako bi se iznova utvrdio njegov značaj i utjecaj na razvoj slovačkog jezika i moderne Slovačke Republike.

1. Panslavizam

Panslavizam je i politička i filozofska ideja kojom se bavila slavenska intelektualna elita. Jedan od najutjecajnijih pobornika te ideje bio je slovački političar Ján Kollár, a kada se mladi Štúr uključio u „bitku“, ideja se već rasplamsala poput vatre kroz cijeli teritorij Habsburške Monarhije, ali i šire. Štúr je u svakom slučaju unio novi žar i mladenački polet u krugove koji su tu ideju podržavali. To je ideja koja je nadilazila granice tadašnjih država, posebice zato što su mnogi Slaveni tadašnjom raspodjelom bili pripojeni većim državnim jedinicama i monarhijama. No, najmnogoljudniji Slaveni, Rusi, nisu se bavili idejom panslavizma kada je ona bila aktualna u središnjoj Europi, nego tek kasnije (Kohn 1961: 323). Razvoj nacionalizma među Slovacima kao i među ostalim Slavenima podupirao je ostvarenje panslavizma barem u idejnom smislu – jedan slavenski narod različitih plemena i narječja, kako piše Kollár 1837. godine. Slovacima, ali i Hrvatima, ideja se činila primamljivom radi ostvarivanja svojevrsne autonomije uključenih naroda, većeg narodnog priznanja te kao osiguranje mnogih prava za koja su manjinska slavenska plemena bila uskraćena u Habsburškoj monarhiji i na području Ugarske. Ipak, ideja je nailazila na mnoge prepreke i probleme, njeni zagovornici bili su progonjeni, a svaki pokušaj realizacije panslavističkog plana, čak i u manjem obimu biva ugašen. Štúr je sazio u razdoblju kada su se vodile najveće polemike između zagovornika i protivnika među Slavenima, a vrlo se brzo, još kao mladić i sam u njih uključio.

1.1 Vremenski kontekst

Važno je napomenuti kako je prva polovica 19. stoljeća iznimno turbulentan period političke povijesti. Vrijeme je to velikih ideja, revolucija i borbe za demokratskije društvo individua, a potom i naroda. Praktički nije bilo države u kontinentalnoj Europi u kojoj nije bilo nekih nemira i barem revolucionarnih pokušaja. Međutim, povijest nije uvijek igrala na ruku liberalnih, odnosno nacionalističkih tendencija potlačenih naroda. Kako američki povjesničar poljskih korijena Theodore S. Hamerow piše:

„The Revolution, greeted as the opening act of a process of cosmic liberation, degenerated before long into a war of all against all, of proletarian against bourgeois, Dane against Prussian, Pole against German, German against Czech. Like the sorcerer's apprentice, liberalism could not control the forces it had unleashed and was defeated by the Revolution it had created.“
(Hamerow 1954: 27)

Dakako, Hamerow Revolucijom naziva europska revolucionarna događanja iz 1848. godine, takozvano „proljeće naroda“ (zato ju i piše velikim slovom). Prva polovica 19. stoljeća mijenjala se iz desetljeća u desetljeće, a teški socijalni i ekonomski uvjeti, raspad feudalnih odnosa kao i novostvorena svijest o građanskim pravima kulminirali su baš upravo tada. Iako su se u mnogim europskim zemljama događale republikanske revolucije, taj je proces u njemačkim entitetima, kao i u Austrijskoj monarhiji sporo tekao. Međutim, događaji iz 1848. godine kulminacija su procesa koji se desetljećima razvijao.

U ovom periodu povijesti možemo izdvojiti dvije jake političke struje: liberalizam i nacionalizam. Liberalizam je naglasak stavljao na opća ljudska prava i društvene slobode koje su svoje prošireno značenje dobivale u građanskom društvu, primjerice vlasništvo i pravo glasa. Nacionalizam je kulturološko teži pojam i iziskuje dublju analizu, posebice kada gledamo povijesnu ostavštinu pojma. Nacionalizam 19. stoljeća imao je, u slavenskom slučaju pozitivnu crtu. Iako je nacionalizam u mnogoljudnim zemljama i čvrstim monarhijama vodio ka oduzimanju prava „drugačijim“ pripadnicima društva (bilo etnički ili kulturološki), zajedništvo pod određenom ideologijom nacionalizma, Slovacima je pružao elan u borbi za priznanje postojanja i ljudskih identitetskih prava. Posebice kada uzmemo u obzir kako mnogi panslavisti nisu bili protiv austrijske vlasti, već su zahtjevali ravnopravni položaj u političkim zbivanjima monarhije. Takav nacionalizam povijesničar Nikša Stančić naziva „prosvjetiteljskim patriotizmom“. Primarna ideologija koja je vukla Slovački narodni preporod, ali i panslavizam bila je pripadnost ljudi istom kulturnom identitetu. Početak germanskog nacionalizma u tom periodu temeljio se kulturnoj pripadnosti, a tek je kasnije razbijao postojeće političke granice. Shlomo Avineri, izraelski politolog deducira nacionalizam prve polovice 19. stoljeća na osnovne fenomene:

„One reservation should, perhaps, be made. The development of modern nationalism may be attributed to two main currents: on the one hand, the increased value attributed to the cultural and ethnic association and to romantic communal togetherness; on the other hand, it sprang up from the crystallization of the modern territorial state that constituted the context in which the national claims were realized. Both are distinct phenomena, caused by different historical and cultural developments. They met in the course of the nineteenth century through the grafting of the national idea into the political structure of the territorial machinery produced by monarchical absolutism.“ (Avineri 1962: 483)

Valja napomenuti kako ovu definiciju Avineri izlaže braneći Hegelovu filozofsku misao pred teškim optužbama filozofa 20. stoljeća koji su ga krivili za nasilan razvoj njemačkog nacionalizma koji je kulminirao Drugim svjetskim ratom. Ipak, G.W.F. Hegel (1770.-1831.) jedan je od najutjecajnijih filozofa uopće, njegova djela inspirirala su mnoge, a

njegova smrt označila je kraj njemačkog idealizma, zadnjeg velikog pokreta u povijesti filozofije. Hegel je vjerovao u mogućnost postizanja najviše kategorije institucionalne slobode koju osigurava država u kojoj se čovjek ostvaruje duhom. To je bila najaktualnija i najautentičnija politička misao prve polovice 19. stoljeća, a s njome se Štúr susreo tijekom studija na Sveučilištu u Halli:

„V oblasti filozofie L. Štúr upútal systém Hegela. Prekvapujúca logickosť, všestrannosť a hĺbka tohto systému vrhajúca svetlý a jasný pohľad na osudy ľudstva, nemohla nemať silný vplyv na citlivého, talentovaného slovenského učenca-idealistu. Z Nemecka sa vracia do vlasti ako hotový presvedčený hegelian.“ (Florinski u Slovanstvo a svet budúcnosti 2016: 25)

Hegel dokazano nije bio nacionalist niti pobornik velike Njemačke, zato s rezervom moramo uzeti pojavu nacionalizma među Slavenima, kao i u Štúrovom radu. Taj fenomen je višeslojan, kompleksan i razlikovao se u svojim etapama u intelektualnim i političkim krugovima.

Analizirajući ovaj vremenski period valja istaknuti i Bečki kongres (1814.-1815.) kojim su se europske velesile pokušale riješiti posljedica Napoleonovih osvajanja, nudeći jedno umjetno i dogovorno rješenje. Slovaci su još uvijek bili pod velikim utjecajima mađarizacije, ali veliki polet panslavističkoj ideji, kako smatra Milan Prelog, dao je njemački pokus: „Ali da je akcija Nijemaca [da se stvori ujedinjena i velika Germanija] nesumnjivo dala snažnu pobudu Slavenima u Austriji, da sebi stvore zajednički politički program, o tome nema dvojbe.“ (Prelog 2007: 344). Također se još uvijek osjećao elan Francuske revolucije s kraja 18. stoljeća, a samog Štúra je inspiriralo političko uređenje kasnije Francuske. Štúr uviđa kako je to višestoljetni proces koji ima jednu svrhu:

„V priebehu mnohých storočí, predovšetkým od čias reformácie, vidíme jednu snahu vo všetkých pohyboch tak ňou vyvolaných ako aj s ňou spojených alebo nakoniec paralelných s jej politickými javmi – vidíme jednu neudržateľnú snahu o oslobodenie a vyrovnanie človeka s človekom.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 73)

Tek u ovom periodu možemo govoriti o pravom početku borbe za jednakost među klasama, a u borbu za opća ljudska i radnička prava uključeni su i oni koje Štúr naziva *običnim* ljudima:

„On je podstatnou čiastkou národa nášho, on je jedným zo základov v každej krajine, on sám najmenej myslí a aj najmenej vie, čoho by sa chápať a čo k svojmu dobrému by od seba odvrhovať mal, slušne teda na ľud obecný pozorlivosť našu obraciame a keď nám on plody práce rúk svojich podáva, my mu plody práce našej duchovnej, myslenia a skusovania, podávame.“ (Štúr u Ľud náš obecný. Jeho vyučovanie iz 1845., https://zlatyfond.sme.sk/dielo/91/Stur_Vyber-z-clankov/2; zadnji pristup: 21.9.2021.)

Analizirajući vremenski prostor u kojem se Štúr formirao otkrivamo veliku količinu različitih utjecajnih čimbenika od kojih izdvajam: razvoj njemačkog nacionalizma, ostavština Napoleonovih ratovanja i Bečki kongres, razvoj ideje klasne borbe i Hegelov idealizam.

1.2 Položaj Slavena u srednjoj Europi

Prošlo je gotovo jedno tisućljeće otkad je bizantski car Mihajlo poslao solunsku braću na teritorij Moravske kako bi pomogli Slavenima u srednjoj Europi, a braća su bila idealni kandidati jer, između ostalog Solunjani „вси чисто словѣньскы бесѣдуютъ“ (Damjanović 2016: 27). Iako je predoumišljaj bio proširiti bizantski utjecaj u Europu, povijest se ipak odvila drugačijim tokom. Slaveni u srednjoj Europi nisu postigli veću koheziju, stoljećima su njima vladali Austrijanci i Mađari s jedne te Nijemci s druge strane dok su se pojedinačni jezici tek trebali usustaviti i kodificirati. Ipak u kontekstu panslavizma jedan milenij nam puno govori o rasprostranjenosti Slavena u Europi kao i o njihovim partikularnim interesima i specifičnim situacijama.

U ranom 19. stoljeću, Slaveni su bez svojih institucija, knjiga i dokumenata bez kojih je teško prosperirati, a 1848. godine Slovaci su bili u težoj situaciji nego ostali Slaveni: „Za Slovake situacija je bila teža g. 1848. nego li za ijedan drugi slavenski narod. Nemaju pravog središta svoje inteligencije, zajedničkog ognjišta, srodnih duhova, niti znatnijeg grada, otkuda bi se narodni pokret mogao sigurno ravnati i širiti.“ (Prelog 2007: 343). Iz književnosti možemo iščitati kako su se Slovaci i Hrvati prilagođavali duhu vremena i svojim ugarskim, odnosno austrijskim vladarima, ali priznanja (nacionalnog ili političkog), izuzev neformalnog (kulturnog) nije bilo.

Spomenuvši Hegela u prijašnjem potpoglavlju, neizmjereno je važna njegova ostavština i za Slavene. Naime, Hegelovi učenici i kritičari dijelili su se na desne i lijeve hegelijance. Desni su tumačili Hegelova djela konzervativno, s ciljem održavanja kraljevskih tradicija i političkog poretka u Pruskoj, ali i šire, dok s druge strane, lijevi su smatrali kako se Hegelova filozofija treba „spustiti s nebesa“ i pretočiti u praksu. Među lijeve hegelijance svrstavamo, među najistaknutijima Karla Marxa, ali i jednog utjecajnog Rusa, Mihaila Bakunjinina. Bakunjin je svoj život posvetio borbi za prava Slavena, posebice Poljaka te za demokratska načela zbog kojih je bio proganjan iz mnogih europskih monarhija. Iako prema svojim stajalištima radikaln, njegov je politički rad važan za slavensku svijest u Europi tijekom 19. stoljeća. O položaju Slavena u Europi nema lijepih riječi, a glavnim krivcima smatra Austrijance i Nijemce:

„Slaveni mrze Nijemce kao što sve pobjednike mrze osvojeni narodi što se u svojoj duši nisu s time pomirili niti su se pokorili. Nijemci mrze Slavene kao što obično gospodari mrze svoje robove, mrze ih zbog njihove mržnje što su je oni, Nijemci, zaslužili od Slavena; mrze ih zbog one neizazvane i neprestane bojazni koju u njima pobuđuje plamena misao i nada Slavena u oslobođenje.“ (Bakunjin 1979: 35)

U svojim putovanjima Štúr je posjetio mnoge slavenske narode te se sa svakom pojedinačnom situacijom intimno upoznao. Zato retorički pita iako odgovor već zna:

„...jestvuje myšlienka, ktorá by mohla pozdvihnúť slovanský národ? Či má národ nejaké poslanie v budúcnosti, alebo je odsúdený byť navždy len podriadeným medzi inými národmi a či mnohé pohyby, ktoré boli pozorované medzi jeho kmeňmi majú nejaký vyšší význam, alebo boli len kľčovitými pokusmi alebo len prechodnými javmi?“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016:135)

U trenutku pisanja djela *Slovanstvo a svet budúcnosti*, Štúr je svjestan da Slaveni ne mogu očekivati pomoć ni od zapadnoeuropskih zemalja ni od država kojima razni Slaveni narodi pripadaju. Slaveni sebi sami trebaju osigurati autonomiju, a najsigurniji put ka tome vidi u ostvarenju panslavizma. Ako поближе pogledamo situaciju među Slovacima, Štúr ju opisuje sljedećim riječima:

„Vo veľmi ťaživej situácii sa nachádzajú Slováci. Ich šľachta sa následkom maďarizácie takmer úplne zriekla národnosti, zúrivo bojuje proti každému národnému úsiliu a robí zločin za zločinom proti svojmu národu. Hoci v samotnom kmeni je veľa sviežosti, v jeho priateľoch veľa talentu a schopností, ale absolútne chýbajú prostriedky.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 159)

1.3 Utjecaj Jána Kollára na uobličjenje Štúrova panslavizma

Kada govorimo o panslavizmu u kontekstu života i rada Ludovita Štúra, moramo se dotaknuti možda i najutjecajnijeg Slovaka svoga vremena - Jána Kollára. Iako je kroz početak svoje karijere jako inspiriran radom ovog političara i pisca, Štúr i Kollár se kasnije razilaze u mišljenjima. Ako filozofski napredovati znači uvesti nešto pod sumnju, kritizirati, onda je Štúr u svojem razvoju ideje nacionalnog identiteta i koncepta panslavizma naspram Kollárova napredovao.

Kada je *Slávy dcéra* izašla 1832. godine u svom nadopunjenom izdanju, probudila je veliki patriotizam među Slavenima, stvorila je novorođeni kulturni duh kojemu je Kollár postao zaštitno lice. U njemu se spominje i Ljudevit Gaj s kojim se Kollár upoznao i družio u Pešti koju godinu ranije, a Gaj je navodno zaslušan za završno oblikovanje Kollárova panslavizma (Stančić 1997). Kollár je smatrao kako se manjinski slavenski narodi moraju pripojiti svojoj većoj braći s kojima imaju blisku kulturu u običaje čime bi osigurali svoje opstojanje kao i dio

svojeg identita, dok im u protivnom prijete propast. Kako je u 19. stoljeću jezik bio primarni nositelj kulturološkog identita, kao kompromisno rješenje, Kollár je predložio kako bi manjinski Slaveni trebali prihvatiti jezike većih Slavena, ali u njih bi mogli ubaciti poneke lokalne riječi i izraze. Time bi se stvorila 4 slavenska plemena: Česi, Rusi, Poljaci i Srbi.

„Može se, dakle, reći da Kollár nije poricao etničku i jezičnu individualnost Slovaka i Hrvata (premda je očigledno pod Hrvatima razumijevao žitelje kajkavske Hrvatske), ali ih je smatrao »podplemenom« češkog odnosno srpskog »glavnog plemena«, a njihove jezike »podnarječjima«, tražeći da Slovaci i Hrvati prihvate češki odnosno srpski književni jezik obogaćujući ga elementima vlastitog »podnarječja.« (Stančić 1997: 73)

Jasno je kako je ovakav stav naišao na mnoge kritike, posebice od manjih Slavena koji su znali koliko sežu kulturološke razlike bliskih plemena. Primjer Hrvata možda je i najočitiiji, osim religije i jezičnih razlika, Hrvati su koristili latinicu. Zbog Kollárove popularnosti, iz današnje perspektive, njegova se vizija panslavizma čini sveopćom, ali to je ipak bila „ideja slovačkih protestantskih intelektualaca“, kako smatra Stančić. Iako se Gaj slagao s Kollárom u većini pitanja, Gaj je, u svojim prijevodima Kollárovih spisa svaku spomen Srba (pod tim pojmom Kollár je nazivao južne Slavena) prevodio u Ilire.

No, važnije je pitanje kako se Štúr, također protestant, odnosio prema Kollárovoj viziji. Poznato nam je kako je mladi Štúr bio spreman na kompromise te kako je predlagao mogućnost zajedničkog čehoslovačkog jezika, ali taj se napor kasnije pretvorio u borbu za separaciju Slovaka od Čeha u kulturološkom smislu. Štúr je bio radikalniji od Kollára, ali i veći idealist. Nudio je održiva rješenja za manje Slavena poput Hrvata i Slovaka, a svoje riječi pretvorio je u djela svojim političkim radom u Ugarskom saboru i kodificirajući slovački jezik 1846. godine. Jezik se smatrao primarnim nositeljem kulture naroda, a to je znao i Gaj (Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisa iz 1830.). Time su oboje ukazali na postojanje Slovaka, odnosno Hrvata te njihovih specifičnih jezika i kulturoloških identiteta. Kako piše Stančić: „...njegova [Kollárova] klasifikacija slavenskih jezika i naroda nije bila prihvatljiva ni čitavom slovačkom preporodnom pokretu. Dapače, prevagu je konačno odnijelo shvaćanje Ľudovíta Štúra o slovačkoj jezičnoj i nacionalnoj individualnosti.“ (Stančić 1997: 74-75). Mladog Štúra je, dakle ideja panslavizma dočekala. On je svojim neumornim radom osmislio i ponudio mogućnost slavenske uzajamnosti koja je odgovarala većem dijelu Slavena.

1.4 Štúrov panslavizam

Ususret, tijekom i nakon Slavenskog kongresa iz 1848. godine, Štúr je sastavio svoje viđenje panslavizma iz povijesnog, religijskog, političkog i filozofskog gledišta u djelu

Slovanstvo a svet budúcnosti 1851. godine. Slavensku borbu usporedio je s pokretima ljudi u zapadnim zemljama poput Francuske, pokretima za političku i društvenu ravnopravnost, slobodu i pravdu. Slavenima je ponudio tri moguća rješenja: 1. stvaranje pojedinačnih federativnih država, 2. stvaranje austro-slavenske države i 3. pripojenje Rusiji.

Štúr je podržavao određena demokratska i republikanska načela te iz tog razloga ideja o stvaranju pojedinačnih država nije održiva. Iz tog bi plana, smatra Štúr, Rusiju trebalo odbaciti jer je nemoguće promijeniti državno uređenje, a tako ni na područjima koja su u protekciji monarhije: „Len blázon si môže predstaviť, že by sa mohol objaviť čo len tieň pravdepodobnosti v tom, že v Rusku sa môže upevniť a prekviť republikánska forma vlády.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 156). Rusko monarhijsko državno uređenje tada je slovalo kao moćno i kompaktno. Štúr je bio svjestan nemogućnosti nagle pretvorbe monarhije u republiku.

Odbacivši prvu mogućnost, Štúr analizira ideju stvaranja austro-slavenske države. U ovom slučaju Štúr vidi dva problema. Prvi stvaraju razni narodi koji žive uz Slavene na slavenskom području i njihove različite vjeroispovijesti koje bi onemogućile koheziju pod zajedničkim nazivnikom austroslavizma. Kada to i ne bi bila prepreka, Austro-Slavensku državu Štúr kategorički odbija zbog drugog problema – odnosa Slavena i Austrijanaca. Ispisuje retke nabrajajući austrijske zločine nad Slavenima, a podržavatelje ove ideje naziva dementnima:

„Ó beda vám, Slovanom, beda ti slovanské Rakúsko! Kto z vás je taký nerozumný a zaslepený, že zabudol na celé bývalé rakúske dejiny, po takých hrozných sklamaníach ešte môže veriť v slovanské alebo rovnoprávne Rakúsko? Na akých základoch by mohol stát' slovanský život, keby dôveroval Rakúsku a s čím by mohol počítat'?“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 168)

Nasilno širenje austrijske kulture i germanizacija naroda jedan je od najvećih problema (uz mađarizaciju) s kojim su se Slaveni nosili, a Štúr smatra kako proces germanizacije neće prestati niti u jednoj takvoj tvorevini. Štúr zatim „otvara karte“ i samopouzdanost ustvrđuje kako Slavenima jedino ostaje pripojiti se Rusima. Jedino Rusi pomažu mladim slavenskim kneževinama u nastajanju, a ruska moć i utjecaj indirektno štiti sve Slavene, piše Štúr: „Rusko, ako vidíme z niektorých vyššie uvedených vlastností, je hybnou silou a vodcom celej našej národnej rodiny: primiknime sa teda k nemu...“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 178). U Rusiji Štúr vidi opreku Zapadu. Zapad je previše partikularan, počevši od ljudskih svijesti do političkih uređenja država. Štúr očekuje razvoj povijesti Zapada u obliku novih revolucija od kojih očekuje da će svaka sljedeća biti gora od prijašnje: „Tu niet pokoja, stálosti, všetko sa valí a tlačí vpred, rúti sa, všetci vidia konečné vytúžené šťastie – v záhube!“ (Štúr 1851,

slovački prijevod 2016: 132). U toj dualizaciji političkih uređenja na makroriječi Zapad-Istok, Štúr je pomalo zaslijepljen. Čak i u odabiru ruskih careva vidi viši stupanj ljudskosti i pravde nego na revolucionarnom Zapadu, što je pomalo kontradiktorno s republikanskim načelima do kojih je držao. Smatrao je kako je čvrstoća jedne monarhije prijekopotrebna malim Slavenima koji su zapeli u političkom razvoju i nisu uspjeli osnovati vlastite države. Kada se osiguraju osnovna politička prava, obrana teritorija i autonomija naroda, sljedeći korak, u skladu s povijesnim razvitkom, bio bi uvesti demokratska načela: „V Rusku už existuje, je len potrebné zosúladiť ju s vyššie uvedenými demokratickými ustanovizňami prispôsobenými nášmu národnému duchu.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 196). Zato jedino preostaje ući u savez s Rusijom na čelu, a u takvom savezu, obaveza je svih naroda zanemariti pojedinačne razlike i činiti sve za boljitak Slavena. Za Štúra to znači i prihvaćanje pravoslavne vjere.

2. Značaj religije u Štúrovom radu

Prihvatanje pravoslavne vjere u slučaju saveza svih Slavena s Rusijom za Štúra je racionalna i politička odluka. Racionalna iz perspektive što šest osmina svih Slavena čine Rusi te kako kaže crkva je „začiatok aj koniec“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 198), a politička zbog, primjerice nasilne katolizacije mnogih Slavena na području Austrije i Ugarske te nesloge između Poljaka i Rusa koja je, kako smatra Štúr, otjerala mnoge Poljake u katoličanstvo. Kako je Štúr hegelijanac, podrazumijeva se da je znao Hegelovu misao kako je religija dio apsolutnog duha, a država mora osigurati uvjete za čovjekov razvoj duha. Iako je Hegel također odgojen kao protestant, u praktičkom smislu Štúr je shvaćao političnost i utjecaj religije u državi te je zato važan segment njegove političke misli, samim time i razloga zbog kojih je bio spreman promijeniti vjeroispovijest.

Iako je imao više ponuda i obrazovanje kojim je to zaslužio, Štúr nikada nije postao protestantski svećenik poput svog brata. Vođen idealima, borba za svoje sunarodnjake osudila ga je na život pun žrtvovanja. U najboljem slučaju nudili su mu svećenstvo kako bi vlast usporila njegov narodni pothvat (Odlerová & Hýllová 2019: 13), a u najgorem su ga progonili i prijetio mu je zatvor. Odabravši teži put kroz život, Štúr nije napuštao svoju vjeru u Boga (koja mu je bila ključna u ideji čovjekova ostvarenja), a religiju je bio spreman promijeniti uz pravilno obrazloženje. Štúrova kritika religije dolazi nakon neuspjele revolucije, ali ako hipotiziramo da se kritika razvijala, posebice nakon studija u Halli i razumijevanja Hegelova učenja onda nam postaju jasniji Štúrovi zahtjevi i stavovi koji su prethodili revoluciji.

2.1 Protestantizam

Štúrova je osobna vjeroispovijest protestantizam. Štúr je odgojen u evangeličkoj obitelji, a obrazovan u protestanskom duhu na evangeličkom Lyceumu. Vjera mu je uz bok njegovom političkom radu, a o tome svjedoči i *Slovenský prestolný prosbopis* koji je Štúr sastavio 1842. godine. Obraćajući se vlastima, Štúr je, između ostalog, zahtjevao i slobodu za slovačke protestante (Odlerová & Hýllová 2019: 13). Ipak, pokušavajući dići svaku ideju na jedan univerzalan teritorij u sferi ljudskog djelovanja, Štúr je protestantizam smatrao nedostatnim za svijet budućnosti. Protestantizam je dobivao svoj legitimitet samo u opreci katolicizmu, a ne u sebi samome kao dobro po sebi. U svojoj doktrini, protestantizam posjeduje faktor koji ne ujedinjuje već razdvaja:

„Kedže protestantizmus netvorí nijaký celok, nijakú jednotu a skôr od seba oddeľuje jednotlivcov, izoluje ich a ponecháva ich samých na seba, nie zo seba, ale zvonku čerpá tvorivú silu a životnosť. Neuznáva nič veľké mimo vedy, neprináša žiadne oduševnenie nezvoláva ľudstvo k jednote, nevytvára vzťah vzájomnosti medzi blíznymi – preto je pre budúci celosvetový historický vývin ľudstva protestantizmus nedostatočný.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 132)

Štúr svoju osobnu vjeroispovijest filozofskom lakoćom kritizira i otpisuje, iako mu je ona omogućila veliki dio znanja i kompetencija kojima se služio u borbi za Slovake. Kao idealist i hegelijanac ne može prihvatiti religiju čiji razvoj nije uvjetovan unutarnjom samoevidentnošću i univerzalnošću već prosperira kao kritika zahrđalog katolicizma.

Ipak, mnoga Štúrova uporišta duboko su ukorijenjena u ideologiji protestantizma, a to smatraju i mnogi znanstvenici i istraživači. Primjerice, Štúrov stav da bi se Slovaci trebali obrazovati na materinjem jeziku, a ako uzmemo da je obrazovanje tada bilo izraženo teološko, možemo zaključiti kako je ta ideja nikla kroz njegov evangelički odgoj (Kertész 2016: 33-34). S druge strane, valja se prisjetiti kako su i Ćiril i Metod poslani u Moravsku oformiti slavenski jezik u svrhu bogoslužbe na narodu poznatom jeziku.

2.2 Katolicizam

Protestantizam se, kao što je navedno, gradio na temelju katoličke ideje o nepogrešivosti Crkve i tumačenja. Štúr kao protestant nikako nije mogao prihvatiti katoličanstvo nakon opsežnog evangeličkog odgoja i obrazovanja, ali i zbog odličnog znanja (nerijetko agresivne) povijesti širenja katoličke vjere. Ono sa čime se u katoličkoj doktrini Štúr ne slaže, poznaje iz svoje protestantske pozadine. Za njega je katoličanstvo zahrđalo i zastarjelo, a postavilo se kao autoritet sveg znanja: „Furthermore, Štúr points out at the fact that the clergy grasped the temporal power, it did not strain for salvation, but for temporal material properties.“ (Odlarová & Hýllová 2019: 13). Iz tog razloga, katoličanstvo je izgubilo svoj integritet, ali i vjeru mnogih. Kako u protestantizmu Štúr vidi preveliki fokus na znanstvenosti (zanemarujući duhovnost), tako u katolicizmu primjećuje cenzuriranje znanosti odnosno osporavanje čovjekova prava na znanje. Zahrđalost katolicizma opisuje na hrvatskom primjeru: „V Chorvátsku oddávna vládnuce temné katolictvo urobilo národ rozumovo malátnym, bezcitným a hlboko skazeným.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 159). Za Štúra, katoličanstvo je temeljeno na dobrim i plemenitim idejama, ali kroz povijest postupno gubi kompas (Odlarová & Hýllová 2019: 15).

2.3 Pravoslavlje

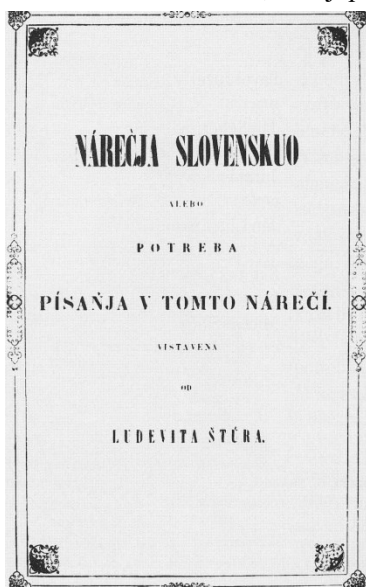
U pravoslavnoj crkvi koja se njeguje u Rusiji, Štúr vidi disciplinu, moć i nenarušeni integritet. Pravoslavna crkva nema okaljanu i nasilnu povijest kao katolička, a za razliku od protestantizma, ima moć koja ujedinjuje čovjeka u duhu. Prema Štúru, pravoslavna se crkva nikada nije borila za svjetsku religijsku prevlast nad ostalim religijama. Smatra kako Rusija čak ni osvojenim narodima nije nametala pravoslavlje, što mu je služilo kao argument za njegov koncept panslavizma kao i prihvaćanje pravoslavne crkve. „Naša crkva“, kako ju Štúr naziva obraćajući se Slavenima, nikada se nije uzdizala iznad države, nikada nije odabrane predstavnike crkve postavljala kao stražare pred ulazom u Božje kraljevstvo i nikada crkvu nije odijelila od naroda: „Pravoslávne národy sú vo všetkých štátoch pobožné, ale nie sú postihnuté slepotou a farizejstvom ako katolícke národy.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 200). Uostalom, ustroj crkve u kojoj je car monarhije ujedno i vrhovni poglavar crkve, Štúru je predstavljao osiguranje da crkva ne može napraviti državu iznad države. Država osigurava prava dok crkva osigurava ljudskost i duhovnost, zato su njihove uloge ravnopravne, a njihov razvoj jednak: „Nevytvárajúc svoj vlastný duchovný štát, nepovyšujúc sa nad štát, nepodriaďuje sa mu, skôr ide s ním ruka v ruke a preniká ním.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 198)

U njegovoj dedukciji značenja religije, crkve i vjere u državi vidimo teološko i filozofsko poimanje njihovih uloga, ali i političko. Spremnost na promjenu religije koja odgovara uvjetima za koje Štúr smatra kako su ključni u opstojanju velikog saveza s Rusima i shvaćanje posljedica tog odabira Štúra čini i političkim filozofom.

3. Štúr kao kodifikator

Štúrov lingvistički rad i doprinos razvoju slovačkog književnog jezika smatramo vrhuncem njegovih profesionalnih aktivnosti, a kodifikaciju jezika krunom njegove, nažalost prekratke karijere. Općenito, kodifikacija označava proces sistematiziranja nečega, odnosno sustavnog ujednačavanja, a koristi se ponajviše u pravnoj i lingvističkoj terminologiji. No, rječničko značenje kodifikacije je suhoparno i hladno naprema društvenom, političkom i lingvističkom značenju jedinstvenog događaja kodifikacije slovačkog književnog jezika. Štúrova kodifikacija zasigurno nije jedinstvena u smislu svoje unikatnosti (Bernolák kao nominalno prvi kodifikator slovačkog jezika), međutim Štúrova je kodifikacija jedinstvena u svom uspjehu ujedinjenja slovačkog naroda, spajanja katoličkih i evangeličkih znanstvenih krugova te poticaju razvoja slovačkog kulturnog duha i identita putem i oko jedinstvenog jezika. Kako i slovački lingvist Vincent Blanár piše, književni jezik nije samo sustav normi s komunikacijskim ciljem, već i velika kulturna vrijednost (Blanár 1987). Štúrov romantični duh ispunjen idealističkim principima tada aktualne filozofije težio je racionaliziranju i poopćenju stvari, u ovom slučaju jezika. Svakom izazovu, Štúr je pristupao kontekstualno i široko te je, nabrojivši slavenska plemena, zadao zahtjev:

„Nemyslíme to, aby každý kmeň, hocaký malý a chatrný, vo vlastnom svojom nárečí písal, ale žiadame, aby každý kmeň, ktorý má dačo osobitného, duchovného, ktorého nárečie je ešte čisté, nepomútené, nepokazené, k písaniu spôsobné, ktorý duchovne i materiálne svoju literatúru udržať vystačí, slovom aby každý taký kmeň nárečie svoje obrábal, v ňom plody ducha svojho vydával a pred tvár Slovanstva postavoval.“ (Štúr 1846 https://zlatyfond.sme.sk/dielo/30/Stur_Narecie-slovenske-alebo-potreba-pisania-v-tomto-nareci; zadnji pristup 21.9.2021.)

Prema prijašnjim poglavljima, jasno nam je o kakvim se revolucionarnim i dinamičnim desetljećima radilo, utoliko su zahtjevi nad vodećim misliocima tog vremena teži i kompleksniji.

3.1 Dva uvjeta uspješnosti kodifikacije

Proces kodifikacije jezika mora zadovoljiti određene uvjete kako bi književni jezik bio prihvaćen. Jezik je po svojoj prirodi slobodan i živ, kreće se i razvija duhom. Zadaća kodifikacije je pretočiti duh jezika u sustav i pritom objediniti i ujediniti njegove korisnike. Uspješnost kodifikacije ovisi o dva

uvjeta – jednom jezičnom, a drugom mimojezičnom: „Išlo vlastne o dve stvari: o način uplatňovania kodifikácie v spisovnej praxi a o postoj odbornej jazykovednej kritiky k danej kodifikácii“ (Blanár 1987: 258). Jezični uvjet svojstveno je zahtjevan zbog manjka lingvističkog oslonca prilikom usustavljanja jezika: „Kodifikácia sa obyčajne nemohla oprieti o jednotnejší spisovný úzus, ba niekedy bolo treba rozhodovati medzi niekoľkými možnými podobami kodifikácie (napr. v 50. rokoch minulého storočia) a kodifikácia ani nezasahovala všetky jazykové plány“ (Blanár 1987: 258). Iz jezične perspektive, kodifikacija je uspješna ukoliko je književno primjenjiva.

S druge strane, mimojezična okolina za vrijeme i nakon kodifikacije diktira hoće li kodificiran jezik biti prihvaćen. Mimojezični uvjet sastoji se od raznih jezičnopolitičkih i društvenih faktora. Razjedinjenost Slovačka tijekom 40-ih godina 19. stoljeća, razlog je potrebe za kodifikacijom, ali ujedno je mogla biti razlog neuspjeha stvaranja književnog jezika: „Tieto mimojazykové okolnosti mohli byť niekedy dôležitejšie ako jazykovedná úroveň samotnej kodifikácie“ (Blanár 1987: 258).

3.2 Štúrova kodifikacija

Do 40-ih godina 19. stoljeća društveno-politička slika Slovačkog područja znatno se promijenila u usporedbi s krajem 18. stoljeća kada je Bernolák sastavio svoju kodifikaciju. Bernolákova se kodifikacija nije uspjela proširiti i postati općim književnim jezikom Slovačka. Iako je Bernolák bio katolik, konzervativni katolički krugovi ostali su pri češkom jeziku. Štúr je, u tada jednoj sasvim drugačijoj i kompleksnijoj sadašnjosti shvaćao težinu i rizik kodifikacije. Osim što književni jezik koji kodificira mora biti racionalno utemeljen i logično ustrojen, jezik mora ujediniti dotad razdvojene struje (katoličke i evangeličke), učvrstiti slabašno zajedništvo stvoreno uoči neprilika zadnjih desetljeća te utvrditi slovačku autonomiju i kulturu kao ravnopravan narod ili (Štúrovim riječima) pleme među Slavenima. Nakon nekoliko godina pripreme i pisanja Štúr izdaje *Nauku rečy slovenskej* 1846. godine.

U uvodu knjige, prije nego što je razložio lingvističku razradu novog slovačkog književnog jezika napisao je oduže opravdanje prije svega potrebe kodifikacije, a zatim i opravdanje svojeg rada i donešenih odluka prilikom razrade jezika. Pišući idealističkim duhom, Štúr se kao lingvist divi različitosti slavenskih narječja te u svakome od njih vidi utjecaj drugih rasprostranjenijih jezika poput njemačkog u češkom ili francuskog u poljskom. Zaključno poziva sve Slavene da pišu na svom jeziku (odnosno, svojstveno njegovom vremenu –

narječjem) kako bi pokazali veliki i bogat duh koji krasi slavenska plemena. U uvodu također govori o razjedinjenosti Slovaka te se dotiče i katoličkih mislilaca koji su ga potaknuli na kodifikaciju. Iako priznaje kako su katolici prije evangelika spoznali potrebu za vlastitim jezikom, međutim njihov pokušaj kodifikacije ipak nije bio dostatan šireg prihvatanja. Stilom testamenta, ispunjen nadom optimistički se nada prihvatanju nove kodifikacije i ujedinjenju slovačkih mislioca u zajedničkoj bitci: „Smutné to boli časy pre nás, keď sme boli rozdvojení a rozpadnutí, a dlhé, predlhé: treba už i nám raz spojenia a vrúcneho, opravdivého objatia!“ (Štúr 1846 https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1808/Stur_Nauka-rci-slovenskej/2; zadnji pristup 21.9.2021.)

Štúr temelje za kodifikaciju uzima iz dijalekta središnje Slovačke jer smatra kako se tamo govori najčišćim slovačkim jezikom. Gradovi i sela središnje Slovačke, kako kaže, zaštićeni su Tatrama i najmanje imaju doticaj s ostalim jezicima. Štúrova se kodifikacija naslanja na Bernolákovu, ali na temelju drugog dijalekta te uz par noviteta. Štúr počinje od glasova i fonema, preciznije samoglasnika. Ne prepoznaje y, smatra ga poljskim dodatkom u slovački jezik. Svaki samoglasnik može biti dug, osim u slučaju slova é i ó kada u slovačkom, za razliku od češkog nastupaju diftonzi. Daje i primjere: „u Čechov dobré, u Slovákov dobroo, u Čechov dobrého, pekného, u Slovákov dobrjeho, peknjeho...“ (Štúr 1846 https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1808/Stur_Nauka-rci-slovenskej/4; zadnji pristup 21.9.2021.). Zanimljivo je kako Štúr prihvća duge oblike pomoćnih samoglasnik *l* i *r* iako ih Česi ne koriste jer potječu iz sestre, odnosno majke indoeuropskih jezika – sanskrta. Za razliku od Bernoláka prepoznaje diftonge: „uo, ja, je (v jednoj sylabe s predchádzajúcou jednou lebo viacej spoluhláskami), ai (aj), au, ei (ej), eu, iu, oi (oj), ou, ui (uj), uu (len na konci slov)“ (Štúr 1846 https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1808/Stur_Nauka-rci-slovenskej/4; zadnji pristup 21.9.2021.). Napisao je i sustavnu podjelu suglasnika prema načinu artikulacije (hrdelné, plnoústne, jazýkové i perné), a samoglasnike i suglasnike prema mekoći izgovora (hrubé, mäkké i stredné) i prema glasnoći (temné i hlasné):

Hrdelné	h, ch, k, g
Plnoústne	ž, š, č, dž (j)
Jazykové	l, r, n (ň), t (ť), d (ď), dz, s, z, c
Perné	p, f, b, m, v

Prema artikulaciji

Hrubé	h, ch, k, g, l, r, n, t, d, p, f, b, m, v (u, o, a)
Mäkké	ž, š, č, dž, ň, ť, ď (i)
Stredné	s, c, z, dz (e)

Prema mekoći

Temné	ch k š č t s c p f
Hlasné	h g j ž dž l r dz z b m v a i u e o

Prema glasnoći

U pravopisu Štúrovi normativi slični su suvremenom slovačkom jeziku uz manje iznimke. Ističe važnost ritmičkog zakona te naznačuje kako se trebaju pisati strane riječi (po mogućnosti prema slovačkom pravopisu ako postoji riječ, a ako ne onda prema pravopisu jezika od kojeg dolazi). Štúr je vođen idejom piši kako čuješ pa tako diftonge uvijek treba pisati osim tamo gdje izgovor nije moguć i artikuliraju se uz pomoć drugih slova, što prikazuje primjerom: „...nie teda slouo, vrauet', miluuat', ale slovo, vraveť, miluvat'“. (Štúr 1846: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1808/Stur_Nauka-reci-slovenskej/5 ; zadnji pristup 21.9.2021.)

Najveći dio knjige posvećen je sklonidbi riječi. Sustav imenica je kompleksan ali dosljedan. Prema ključu završnih glasova i slova koja ih prethode razradio je riječi-uzorke prema kojima se izvršava sklonidba. Navedeni uzorci (*vzorovi*) su: král, dvor, sluha, ruka, ulica, cirkev, noc, dedo, pole, staveňja i káča.

Štúrova deklinacija		
	Jednina	Množina
N	král	králi
G	krála	králou
D	královi	králom
A	krála	králou
V	král	králi
L	královi	králoch (ach)

I	kráľom	kráľmi (amí)
---	--------	--------------

Na primjeru riječi *kráľ* vidimo manja odstupanja pravopisne prirode u usporedbi sa suvremenim književnim jezikom, npr. slovo *ľ* koje Štúr nije priznao u svojoj kodifikaciji jer je smatrao da će isčeznuti ili sufix *ou* umjesto današnjeg *ov* u genetivu množine. Zanimljivu situaciju možemo vidjeti u dekliniranju imenica srednjeg roda:

Štúrova deklinacija		
	Jednina	Množina
N	staveňja (je)	staveňja
G	staveňja	staveňí
D	staveňú	staveňjam
A	staveňja	staveňja
V	staveňja	staveňja
L	staveňí	staveňjach
I	staveňím	staveňjami

Srednji rod uzorka *staveňja* i sufix *ja* mnogi su kritizirali u Štúrovoj kodifikaciji, smatrali su taj sufix dijelom srednjeslovačkog dijalekta i neprimjerenim općem jeziku svih Slovaka: „Ako nefunkčné sa z celospoločenského hľadiska ukázali Štúrove stredoslovenské tvary nominatívu singuláru podstatných mien stredného rodu so zakončením na -ja (typ nárečja), tvary prídavných mien typu dobro, particípiá typu padnuv...“ (Žigo 2005: 273).

Pridjevi su imali samo četiri uzorka sklonidbe, a to su: *kráľov*, *matkin*, *pekný*, *krásny*.

Šturova deklinacija - jednina			
	Muški	Ženski	Srednji
N	matkin	matkina	matkino
G	matkinho	matkinej	matkinho
D	matkinmu	matkinej	matkinmu
A	matkin /matkinho	matkinu	matkino
V	matkin	matkina	matkino
L	matkinom	matkinej	matkinom
I	matkinim	matkinou	matkinim

Suvremena deklinacija - jednina			
	Muški	Ženski	Srednji
N	matkin	matkina	matkino
G	matkinho	matkinej	matkinho
D	matkinmu	matkinej	matkinmu
A	matkin/ matkinho	matkinu	matkino
V	-	-	-
L	matkinom	matkinej	matkinom
I	matkiným	matkinou	matkiným

Izuzev nepostojanja vokativa u suvremenom slovačkom jeziku, a u Štúrovom slova y, deklinacija pridjeva se nije mijenjala do danas. Po istom principu Štúr je razradio sklonidbu brojeva, zamjenica i čestica, međutim konjugacija glagola otkriva zanimljive lingvističke fenomene. Štúr dijeli preterit na potpuno i nepotpuno prošlo vrijeme (*úplne a neúplne minulý*). *Neúplne minulý čas* predstavlja preterit koji i danas koristimo u slovačkom jeziku (*žil som*, odnosno prema Štúru *žiu som*), dok *úplne minulý* ne nalazimo u suvremenoj gramatici. U obliku *bou som žiu/bola som žila* shvaćamo ga kao pluskvamperfekt u hrvatskom jeziku.

Danas znamo da su se Štúrovoj kodifikaciji mnogi priklonili i da je uspio napraviti ono što Bernoláku nije pošlo za rukom – ujediniti Slovače. Štúr je bio elokventan političar, vođa narodnog preporoda i utjecajna ličnost u slovačkom društvu. Ipak, to mu nije garantiralo manje trnovit put do uspjeha: „V pravopise Štúr nadviazal na lingvisticky priebojný pravopis A. Bernoláka (s výrazným uplatnením foneticko-fonologického a morfológického princípu), ale kultúrna verejnosť i jazykovedná kritika (mladý M. Hattala, S. Chalúpka, ale aj najbližší spolupracovník M.M. Hodža) ostro odmietli Štúrovo (a Bernolákovo) pravopisné novotárstvo. Puto domácej literárnej tradície bolo príliš silné.“ (Blanár 1987: 258 prema Smirnov 1981 i Jóna 1985). Poznato nam je kako se Štúrova kodifikacija u funkciji općenarodnog jezika koristila jedan kratki period 1846.-1852. (Žigo 2005: 273), a potom su slijedile razne korekture, dopune i izmjene od strane njegovih suradnika. Kodifikacija je ipak bila ključna za slovačko uporište na Slavenskom kongresu 1848. godine, a još ključnija u razvoju suvremenog slovačkog jezika. Slavenski kongres nije ispunio očekivanja te revolucija nije imala reakcionarni moment u mijenjanju ustroja Austrijskog carstva. Neuspjeh ne možemo pripisati Štúru koji je uložio velike političke i jezikoslovne napore, a pritom i riskirao svoj život. Takav rasplet ostavlja ga razočaranim, povlači se i konačno piše *Slovanstvo a svet budúcnosti*.

4. Hrvati u pogledu Štúra

Štúr je, za razliku od Kollára priznavao male slavenske narode koji su se tek trebali oformiti u nacije. Znamo da je kratko živio u Zagrebu, uređivao list Slavenski jug i surađivao s Ilirima. Pisao je često i sa posebnim žarom o svim Slavenima, poznavao je kulturu i povijest, istraživao je običaje i književnost. Često bi uspoređivao susjedne narode, ali ne podcjenjivački ili sa zlom namjerom. Narodima u nastajanju, posebice Hrvatima zamjerao je inertnost u narodnoj borbi - Štúr je ipak bio osebujan revolucionar. Imamo puno pisanih dokaza o pozitivnoj suradnji Gaja i Štúra, ali također je zabilježena i znana njegova dobra suradnja sa tada aktualnim srpskim misliocima. Iako se nije slagao s Kollárovom politikom, Štúr je zasigurno bio pod utjecajem tada uvriježenih razdioba Slavena (barem na velike i male) i njihovu povezanost. U tom smislu, Štúr se nerijetko upuštao u usporedbu dvaju bratskih naroda – Srba i Hrvata. Već smo u drugom poglavlju naveli kako je Hrvate vidio u okovima vladajućeg tamnog katoličanstva koje ih je učinilo bezosjećajnim i zatupljenim. O hrvatskim narodnim napjevima također nije imao bolje mišljenje. Istraživajući tradicionalne pjesme slavenskih plemena napisao je: „Chorváti v básnictve národnom tiež len s málom sa preukázat' môžu a žijú najviac zo srbských spevov, plemena od nich iste zvučnejšieho.“ (Štúr 1852: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/180/Stur_O-narodnych-povestiach-a-piesnach-plemien-slovanskych/1; zadnji pristup 21.9.2021.)

Usporedbi sa Srbima nije nedostajalo. Pišući o mogućem oslobađanju od Mađara i stvaranjem velikog Slavenstva ususret Revoluciji 1848., Štúr o Hrvatima i Srbima piše sljedeće:

„Vetva chorvátska je jedna z najznamenitejších kmeňov slovanských, poznajúca Slovanstvo ešte len podľa tela, ale nie podľa ducha, nestojaca dosiaľ na výške času. Posiaľ má u nich prevahu duch provinciálny a ten nepovzbudí k činom, ním nebude sa tvoriť história. Preto dopustili Chorváti aj to, že ich Srbi predbehli v tomto boji.“ (Štúr u Slovanstvo; https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1279/Stur_Slovanstvo/11; zadnji pristup 21.9.2021.)

Štúr je prije svega razočaran odnosom Hrvata i Srba. Smetalo ga je što se Hrvati ne ugledaju na svojeg razvijenijeg susjeda već mu podmeću i odmažu. Smatrao je kako se zla krv dogodila spletom manje značajnih situacija u kojima su se Hrvati prema Srbima ponašali nedovoljno bratski: „Pri poslednom povstaní Chorváti nedodržali slovo, čo dali Srbom, veľmi slabo a nerozhodne im pomáhali, a z malicherných dôvodov sa im stavali do cesty.“ (Štúr 2016: 162). O provincijskom duhu Hrvata možda najbolje sudi njegovo viđenje Slavonije koje je sročio u knjizi *Slovanstvo a svet budúcnosti*:

„Ešte menší význam ako Chorvátsko, má jeho sestra Slavônia. Neprevláda v nej ani jeden kmeň, preto v nej neexistuje žiadny konkrétny smer ani úsilie, len stále prestupovanie na mieste bez cieľa a bez najmenšieho prejavu sily. Vo Vojenskej Hranici následkom rakúskej vojenskej disciplíny sa nemôže rozvíjať žiadna duchovná činnosť.“ (Štúr 1851, slovački prijevod 2016: 159)

Srbi su, za razliku od Hrvata imali kodificiran jezik i bili su pravoslavci, što je u trenutku pisanja djela *Slovanstvo a svet budućnosti* značajan detalj. Srbi su s Rusima bili povezani vjeroispovješću, istom onom koju je Štúr zagovarao za sve Slavene. Hrvati su u Štúrovim očima nedovoljno aktivni, provincijskog duha i slabe volje, a za to krivi ponajviše Austrijance i katoličanstvo.

5. Zaključak

S ovako opsežnim prikazom rada i života Ľudovíta Štúra s pravom se pitamo kada jedan čovjek postaje ključna povijesna ličnost u razvoju Slovačkog naroda. Štúr se nije dao obeshrabriti kada mu je budućnost školovanja došla u pitanje. Obeshrabrio se nije ni prilikom tenzija s jačim i poznatijim slovačkim i češkim političarima. U konačnici, nakon propale revolucije ostao je pri svojim načelima ispisavši retke svijeta budućnosti prema svojim principima i idealima te prema svom viđenju pravednog oblika panslavizma. Iako Štúra pamtimo najviše prema prvoj uspješnoj kodifikaciji Slovačkog književnog jezika, možemo zaključiti kako njegov rad ispod površine krije filozofsku i političku dubinu usuglašenu s aktualnim europskim tendencijama. Izlet na Devín 1836. godine označava početak Slovačkog narodnog pokreta, ali i rođenje Velislava Štúra, vođe pokreta koji je osigurao temelje stvaranja moderne Slovačke Republike.

Hegelova je filozofija na mnoge epohalno utjecala. Smatramo ju svojevrsnom prekretnicom u povijesti filozofije, a za Slovački je narod posebno važno imanje vlastitog interpretatora kao što su ih imale mnoge razvijenije zemlje poput Francuske, Nizozemske i Španjolske. Štúr se svojim djelovanjem našao u tranzitnom periodu društva – iz feudalnog u kapitalistički, a taj je proces kasnio u Austrijskom carstvu u usporedbi sa drugim zemljama Zapadne Europe. Štúr je to jako dobro znao jer u njegovom slučaju, narodna prava za koja se borio, kulminacija su pojedinačnih ljudskih prava kojima je čovječanstvo težilo i revolucijama osiguravalo. Slovaci su možda i predugo morali čekati završetak tog procesa, ali nesumnjivo možemo tvrditi kako je Štúrov doprinos ključan i presudan. Upravo iz tog razloga danas hodamo ulicama imenovanim njegovim imenom, gledamo njegove spomenike, obilježavamo obljetnice itd.

Osobno sam mišljenja kako Štúrov rad nije bez svojih mana. Na prvom mjestu moramo se kritički postaviti prema njegovom pomalo iskrivljenom viđenju Ruskog carstva. Rusija je predstavljala jedno od najčvršćih neliberalnih monarhijskih uređenja, a samim time kasna se Ruska revolucija pokazala jednom od krvavijih. U kasnijem, još manje liberalnom uređenju S.S.S.R.-a Slaveni su se konačno našli u zajedničkoj državi iz koje su svim silama htjeli pobjeći. Štúrovo je viđenje panslavizma bilo prenapredno u svojoj srži jer bi predstavljalo svojevrsnu slavensku europsku uniju. Međutim, smatram kako je najvažniji Štúrov položaj opozicije Kolláru i njegovim idejama integracije manjih Slavena većima koji bi za posljednicu

imao gubitak pojedinačnih kulturnih identiteta i specifičnosti. Zahvaljujući Štúru i njegovim suradnicima, o tome danas možemo samo nagađati.

6. Popis literature

- Avineri, S., Hegel and nationalism u: The review of politics, Oct., 1962, Vol. 24, No. 4
- Bakunin, M. A., Država i sloboda, Globus, Zagreb 1979
- Blanár, V., Kodifikácie v dejinách slovenčiny, Kultura slova, ročník 21, číslo 8, 1987
- Hamerow, T.S., History and the german revolution of 1848, : The American Historical Review, Oct., 1954, Vol. 60, No. 1
- Hegel, G.W.F., Osnovne crte filozofije prava, 2. izdanje, prev.: Danko Grlić, „Veselin Masleša“, Sarajevo 1989
- Kertész, B., Evanjelik Štúr u: Neznámy Ľudovít Štúr: Maďarské štúdie o najväčšom Slovákovi, ur.: József Demmel, Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Békéscsaba 2016
- Kohn, H., The impact of panslavism on Central Europe, The Review of Politics , Jul., 1961, Vol. 23, No. 3
- Odlerová, E., Hýllová, K., The role of faith in forming the slovak history, The case of Ľudovít Štúr, European Journal of Science and Theology, October 2019, Vol.15, No.5, 11-18, 2019
- Prelog, M., Slavenska renesansa 1780.-1840., Ex Libris, Rijeka 2007
- Stančić, N., Ideja o slavenskoj „uzajamnosti“ Jána Kollára i njezina hrvatska recepcija, Zavod za hrvatsku povijest, Vol. 30, Zagreb 1997
- Štúr, Ľ., Devätnáste storočie a maďarizmus, 1845 (https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1495/Stur_Devatnaste-storocie-a-madarizmus/1); zadnji pristup 21.9.2021.
- Štúr, Ľ., Nárečie slovenské alebo potreba písania v tomto nárečí, 1846 (https://zlatyfond.sme.sk/dielo/30/Stur_Narecie-slovenske-alebo-potreba-pisania-v-tomto-nareci); zadnji pristup 21.9.2021.
- Štúr, Ľ., Náuka reči slovenskej 1846 (https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1808/Stur_Nauka-rci-slovenskej/1) zadnji pristup 21.9.2021.
- Štúr, Ľ., O národných povestiach a piesňach plemien slovanských 1852 (https://zlatyfond.sme.sk/dielo/180/Stur_O-narodnych-povestiach-a-piesnach-plemien-slovanskych/1) zadnji pristup 21.9.2021.
- Štúr, Ľ., Slovanstvo (https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1279/Stur_Slovanstvo/1) zadnji pristup 21.9.2021.
- Štúr, Ľ., Slovanstvo a svet budúcnosti: posolstvo Slovanov z brehov Dunaja od Velislava Ľudevíta Štúra, prev.: Tišková, H., Nitrava, Nitra 2016

Štúr, Ľ., Výber z článkov (https://zlatyfond.sme.sk/dielo/91/Stur_Vyber-z-clankov)

Žigo, P., Štúrova kodifikácia spisovnej slovenčiny a jej reforma, Slovenská reč, 2005, roč. 70,
č. 5